

- * स्वच्छ सुर्यप्रकाशात बऱ्याच किटकाची वाढ जास्त प्रमाणात होते उदा. बॉडअळी केसाळ अळी, पाने खाणारी अळी
- * उष्णता व आर्द्रता जास्त असेल तर तुडतुडे, मावा प्रकाशाकडे आकर्षित होतात.
- * संध्याकाळचा अंधुक प्रकाश पतांगाना उडण्यासाठी व मिलन होण्यासाठी महत्वाचा वेळ असतो.
- * प्रकाश कमी असेल तर बरेच किटक सुप्तावस्थेत जातात व बाहेर येण्यासाठी सरासरी प्रकाशाची वाट पाहतात. उदा. बॉडअळी

वारा

- * वाऱ्याचा सुद्धा किटकाचा जिवनचक्रावर व वाढीवर परिणाम होतो.
- * जास्त वाऱ्याचा वेग असेल तर किटकांचे एका ठिकाणावरून दुसऱ्या ठिकाणी स्थलांतर व प्रवास वाढतो. व उदा. टोळधाळ, मावा.
- * वाऱ्याचा वेग ५ किमी. प्रती तास व हवामान अंशतः ढगाळ असल्यास किड त्याठिकाणी हमखास आढळून येते.

- लेखन व संकलन -

डॉ. एस. जी. मुंढे
विषय विशेषज्ञ
(कृषि हवामान शास्त्र)

कु. व्हि. वि. पोहरे
कृषि हवामान निरीक्षक

प्रा. एस. ए. बंगाले
संशोधन सहयोगी
बायोटेक किसान हब प्रकल्प

कृषी विज्ञान केंद्र, दुर्गापूर (बडनेरा), जि. अमरावती.

“आजादी का अमृत महोत्सव”
“Azadi ka #Amrit Mahotsav”

शेतकऱ्यांनी एकात्मिक किड व्यवस्थापन राबवताना जाणून घ्या हवामानाचे महत्व

अंतर्गत

जिल्हा कृषि हवामान केंद्र (DAMU)

संपादक व प्रकाशक

डॉ. के.पी.सिंह
वरिष्ठ शास्त्रज्ञ व प्रमुख

- मार्गदर्शक -

डॉ. के.पी.सिंग

प्रा.पी.एस. जायले

विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्र)

विषय विशेषज्ञ (कृषी विस्तार)

श्रम साधना, अमरावती

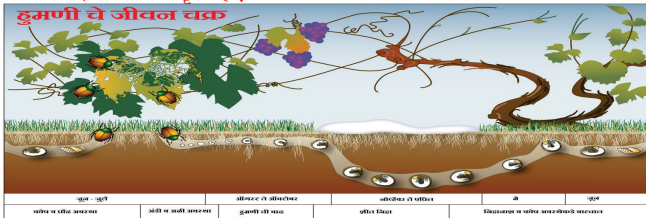
कृषी विज्ञान केंद्र
दुर्गापूर (बडनेरा), जि. अमरावती.

Email : pckvkda2015@gmail.com www.kvkkdurgapur.in

मागील काही दशकात महाराष्ट्रातील नव्हे तर संपूर्ण देशातील हवामानात झपाट्याने बदल झालेला आपल्याला जाणवत आहे. या मध्ये प्रामुख्याने उल्लेख करावा लागेल तो म्हणजे तापमान आणि पावसाचा. हवामानाचा जैविक आणि अजैविक घटकांवर बऱ्याच अंशी सकारात्मक अथवा नकारात्मक परिणाम दिसून येतो. शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने पाहिले तर जैविक घटकातील किडींची वाढलेली संख्या व त्यांचा उपद्रव किंवा उद्रेक हा सुद्धा बदलत्या हवामानाचाच परिणाम आहे. उदाहरण घ्यायचं झाले तर कापसावरील बॉडअळी, हरभरातील घाटेअळी, ज्वारीतील खोडमाशी, मावा, तुडतुडे, पांढरी माशी आणि हुमणी अळी इत्यादी. वरील सर्व किडीमुळे महाराष्ट्रातील शेतकरी हवालदिल झालेले चित्र आपण पाहिलं आहे आणि पहातही आहोत. जर शेतकऱ्यांनी पिढ्यांतील एकात्मिक कीड व्यवस्थापन हा सुयोग्य कार्यक्रम राबवणे बदलत्या दृष्टीने फायद्याचा ठरू शकेल. पर्यावरणीय घटकांमुळे म्हणजे तापमान, आर्द्रता, पाऊस सूर्यप्रकाश व वारा यामुळे किडीच्या जीवनक्रमात, प्रजननात आणि स्थलांतरात किंवा प्रसारात वाढ दिसून येते.

हवामानाचा अभ्यास करत एकात्मिक किड व्यवस्थापन जर अमलात आणायचे असेल तर हवामानाचे विविध घटक किडींवर कसे परिणाम करतात हे जाणून घेणे क्रमप्राप्त ठरते, तरच हे उत्पादन तसेच उत्पादकता वाढीच्या दृष्टीने हे एक सकारात्मक पाऊल ठरेल.

हवामानाचा किडीवर असा परिणाम होतो.

तापमान

- * हा किटकाच्या वाढीच्या दृष्टीने सर्वात महत्वाचा परिणामकारक घटक आहे.
- * एका विशिष्ट पातळीत तापमानात बदल झाल्यास नकारात्मक परिणाम होतात बऱ्याच वेळा तापमानाची तित्रता वाढली कि किडी व रोगांची तीव्रता वाढते.
- * किटक हे थंड रक्ताचे प्राणी असल्यामुळे त्यांना शरीराचे तापमान स्थिर ठेवण्यासाठी त्यांना वातावरणातील तापमानावर अवलंबून राहावे लागते. त्यामुळे त्यांच्या जीवनचक्र तसेच त्यांच्या संख्येवर परिणाम होतो.
- * सर्वसाधारण १०-३५ सें. या विशिष्ट तापमानात कीटक कार्यक्षम असतात. म्हणजे १० सें.च्या खाली व ३५ सें. च्या वर कीटकांची वाढ मंदावते व त्यांना ते मारक ठरते.
- * किटक त्यांचा जीवनचक्र अंडीकोष व प्रौढ अशा अवस्थांमधून पूर्ण करतात वरील कोणत्याही अवस्थेत सुप्तावस्था असू शकते. सुप्तावस्थेत कीटक जिवंत राहून त्यांचे खाद्य तसेच बाहेरील क्रिया थांबलेली असते.
- * कीटक अतिउच्च किंवा अतिकमी तापमानात सुप्त अवस्थेतून बाहेर येऊ शकत नाहीत.

आर्द्रता

- * किटकाच्या प्रजनन क्षमतेवर सापेक्ष आर्द्रतेचा खूप मोठा परिणाम होतो.
- * जर वातावरणात आर्द्रता ७० टक्के पेक्षा जास्त असेल तर किडींचा प्रादुर्भाव वाढतो.
- * मावा, फुलकिडे, तुडतुडे व पांढरी माशी या किडींचा प्रादुर्भाव हवामानातील आर्द्रतेवर अवलंबून असतो.
- * तसेच जमिनीचे तापमान व जमिनीची आर्द्रता किडीच्या कोषावस्था पूर्ण होण्यास उपयुक्त ठरते.
- * आर्द्रता किटकाच्या वाढीवर अंडी देण्याच्या क्षमतेवर तसेच त्यांच्या रंगावर निश्चित परिणाम करते.

पाऊस

- * पावसामुळे किटकाच्या वाढीवर व विकासावर सरळ परिणाम दिसून येतो.
- * जून महिन्यात १२.५ इंचापेक्षा जास्त पाऊस झाल्यास अळ्यांना जमिनीवर येऊन परभक्षी व परोपजिवी कीटकांचे भक्ष व्हावे लागते.
- * जमिनीत पाणी जास्त काळ साचून राहिल्यास कापसातील ठिपक्याच्या बॉड अळीला मारक ठरते.
- * सतत व नेहमीच्या पावसामुळे मुंग्या, उधळी, केसाळ अळी इत्यादींचा जमिनीतच नायनाट होतो.
- * पाऊस जास्त व आर्द्रता सरासरी असेल तर खोडमाशी कोषमध्ये प्रौढ अवस्थेतून येण्याचे प्रमाण वाढते व त्यामुळे खोडमाशीचा प्रादुर्भाव वाढतो.